Konvence popisu: rda
Název (*): Restaurátorský průzkum v kostele sv. Michala v Poličce
Místo vzniku: Litomyšl :
Jméno nakladatele: Nadace Paseka, Jiráskova 3, Litomyšl
Datum vzniku (*): 1997
Rozsah: 1 svazek, 1 část
Název: text s barevnou obrazovou přílohou 27 l. (39 x barevné pozitivy 12,5 cm x 9 cm)
Uživatelská klíčová slova: průzkum renesančních omítek a malířské výzdoby v interieru kostela
Jméno osoby (záhlaví): Bělinová, Hana, Dis
Výraz pro roli: reastaurátorka
Jméno osoby (záhlaví): Švuger, Karel, 1965-
Výraz pro roli: restaurátor
Jméno osoby (záhlaví): Zeman, David, 1973-
Výraz pro roli: restaurátor
Jméno osoby (záhlaví): Kaše, Jiří, 1946-
Výraz pro roli: konzultant
Jméno osoby (záhlaví): Látal, Jiří, 1949-
Výraz pro roli: konzultant
Akce/Korp. (záhlaví): Nadace, Paseka, Jiráskova 3, Litomyšl
Výraz pro roli: zhotovitel průzkumu
Druh dokumentu (*): restaurátorský průzkum
Kód paGIS: 2555374
Název objektu z GIS: kostel sv. Michala
Část obce: Dolní Předměstí
Ulice: Heydukova
Kód CZ (kód lokality): 12704
Reálný typ lokality: městská čtvrť
Název lokality: Dolní Předměstí
Katastrální území: Polička
Obec: Polička
Okres: Svitavy
Kraj: Pardubický kraj
Celek - dotčený areál, nemovitost: kostel
Bližší pojmenování celku: kostel sv. Michala, hřbitovní, areál
Objekt - nemovitost: kostel
Bližší pojmenování objektu: kostel sv. Michala, hřbitovní
Bližší umístění předmětu zájmu: interier kostela
Předmět zájmu (*): průzkum renesančních omítek a malířské výzdoby v interieru kostela
Spisový znak: 861 - Restaurátorské zprávy
Id prvku: 18496195
Název prvku: kostel sv. Michala, hřbitovní
Název kategorie prvku: objekt
Id právního stavu prvku: 158857
Název právního stavu: kostel sv. Michala
Typ ochrany právního stavu: KP
Název typu ochrany právního stavu: kulturní památka
Rejstříkové číslo ÚSKP právního stavu: 46355/6-3250
Interval vzniku od (*): 01.06.1997
Interval vzniku do (*): 30.06.1997
Rok akce: 1997

Restaurátorský pr

Celkem bylo prov
obsahuje pouze k
potřeby proveden
rozsah a míru po
vrstev a jejich
vrstev je zaměř
průzkum dále ma
výzdoby, vetně
průzkum v rozsa
průzkum byl det

A. OMÍTKY

V interiér
(kletované) o
V některý
novodobé omí

Pohled do
restauráto

Restaurátorský průzkum v kostele sv. Michala v Poličce

Celkem bylo provdeno cca 80 sond. Fotografická dokumentace obsahuje pouze sondy reprezentativní. Několik sond bylo podle potřeby provedeno až na podkaladové zdivo. Sondážní průzkum mapuje rozsah a míru poškození dochovalých malířských výzdob, omítkových vrstev a jejich stratigrafie. Stratigrafický průzkum barevných vrstev je zaměřen na sekvenci jednotlivých vrstev. Restaurátorský průzkum dále mapuje rozsah a stav plastické štukové a kamenné výzdoby, včetně barevných povrchových úprav. Fyzikálně-chemický průzkum v rozsahu těchto prací nebyl proveden. Restaurátorský průzkum byl determinován konstrukcí postaveného lešení.

A. OMÍTKY

V interiéru jsou ve velké míře dochovány původní renesanční (kletované) omítky. Tyto omítky jsou intaktní.

V některých částech klenby jsou omítky již novodobé. Tyto novodobé omítky se též objevují ve spodních částech stěn.

Pohled do interiéru kostela sv. Michala v Poličce před zahájením restaurátorského průzkumu

B. MALÍŘSKÁ VÝZDOBA

1. Dobové graffity

V interiéru kostela byly odkryty dobové graffity provedené červenou rudkou na vápenném podkladu nebo přímo na kletované omítce. Jde převážně o texty (jména?). Na některých místech se objevují i drobné kresbičky (např. zvířecí motivy...) Část graffitů je poměrně dobře dochovalá, ve většině případů jsou stěží identifikovatelné.

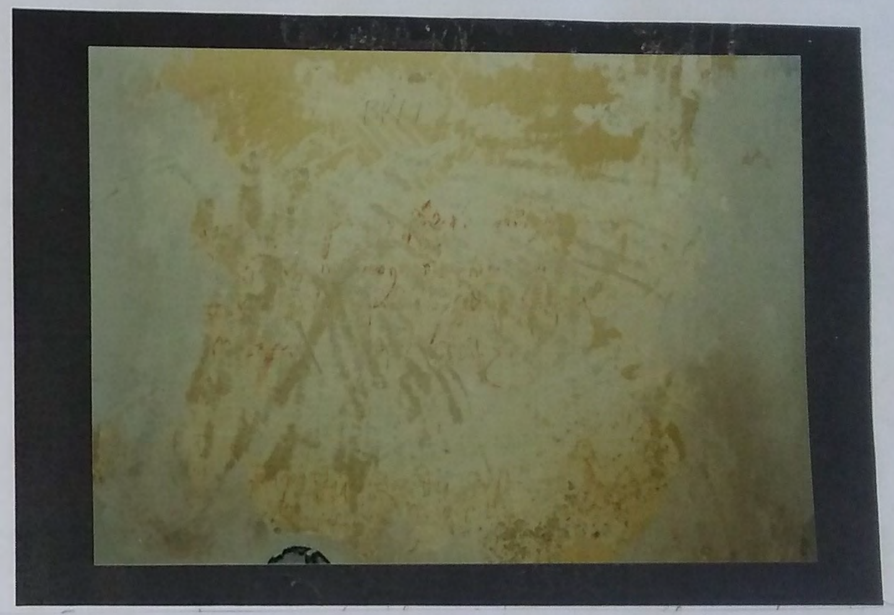

Fragment renesančních graffit (G1) provedených na vápenném nátěru červenou rudkou

Sekvence vrstev

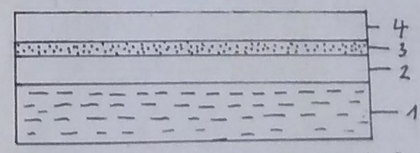

1. Zdivo
2. Renesanční omítka
3. Vápenný nátěr
4. Barevná vrstva

2. Původní renesanční výzdoba

Jde poměrně o jednoduchou, nefigurální monochromní malířskou výzdobu, která ve svém provedení nepřesahuje řemeslnou úroveň. Malba se nachází na čelních stěnách vedle vítězného oblouku, na kruchtě a v klenbě lodi a presbytáře.

Malba je provedena na vápenném nátěru (tzv. vápenné secco). Při této technice se maluje na omítku proschlou a zatvrdlou, na kterou se těsně před započetím malby nanese vápenný nátěr, do něhož se maluje dokud je ještě vlhký. Malba je provedena patrně páleným okrem.

Ústřední motiv celé výzdoby se nachází na kruchtě. Jde o jednoduše a v ploše malovanou balustrádu. Další část této výzdoby je v podobě pásků širokých asi 1 cm provedených na klenbě opět stejnou technikou jako malba na kruchtě. Tyto pásky lemují především prsa klenby, která jsou vyplněna trojúhelníky s řemenkovitým ve štuku provedeným ornamentem. Lemování se též objevuje na vítězném oblouku. (v iz. graf. obr.). Pálený okr se dále objevuje na některých částech štukové výzdoby. Na čelních stěnách byla při průzkumu odkryta část (zřejmě nefigurální malby). V tomto fragmentu nástěnné malby se bohužel objevuje pozdější tmel, který tak malbu činí nečitelnou. Malba je provedena pálenym okrem a měla s největší pravděpodobností souvislost s umístěným oltářem.

Celá původní malba je poměrně dobře zachovalá, nevykazuje větší barevné ztráty. Koheze jednotlivých vestev malby je relativně dobrá.

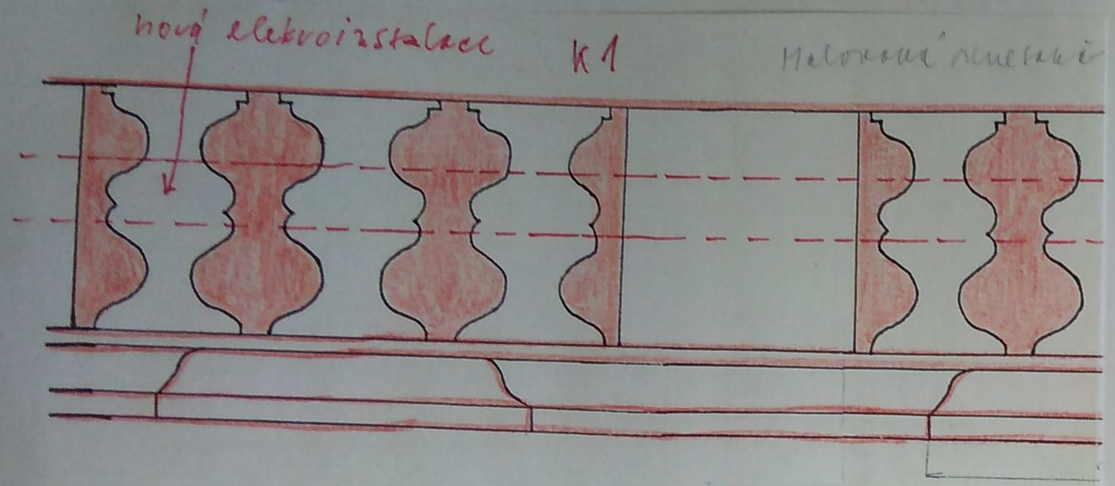

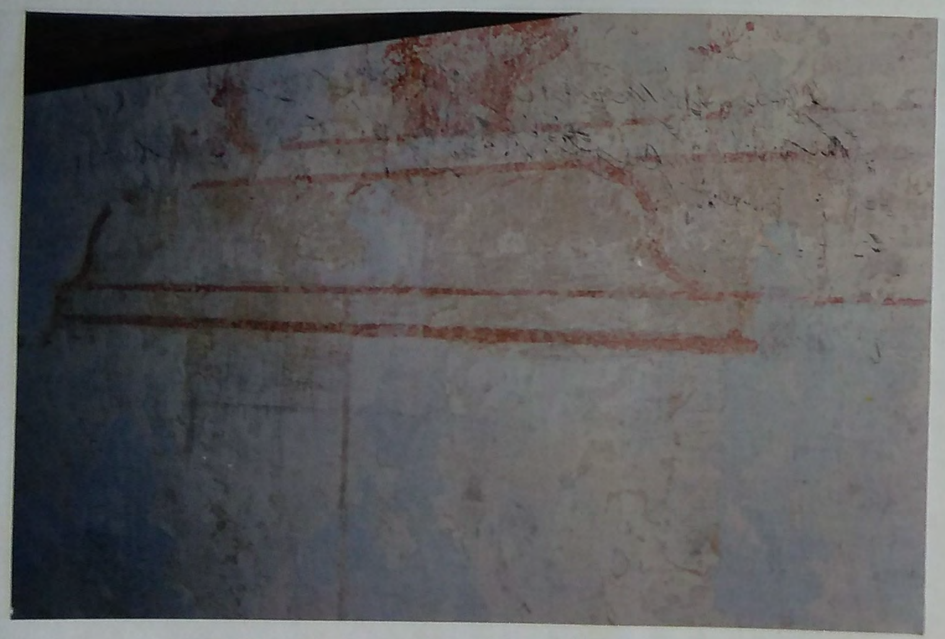

Patka s dvojcí kuželek, kruchta

Malovaná renesanční balustráda (K1) na kruchtě v interiéru kostela sv. Michala v Poličce
V této malbě je v podobě horizontálních pásů širokých 10 - 15 cm vysekaná nová elektroinstalace

Kruchta, sondy odkrývající renesanční výzdobu

pohled na kruchtu s renesanční balustrádou

Sekvence vrstev

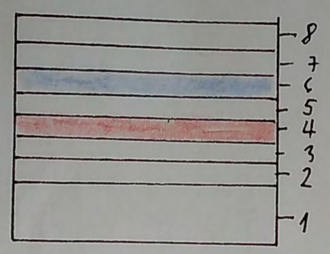

Vysekaná nová elektroinstalace

1. Zdivo
2. Renesanční omítka
3. Vápenný nátěr
4. Barevná vrstva (pálený okr
5. Vápenný nátěr
6. Barevná vrstva (modrá malb
7. Vápenný nátěr
8. Malířská hlinka

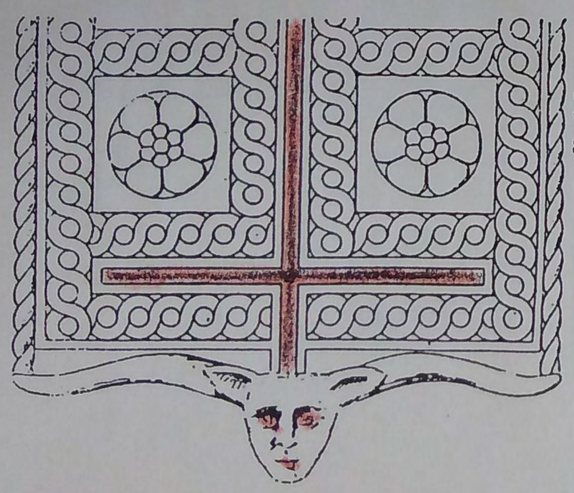

Vítězný oblouk, sonda dokládající původní polychromii

Sonda odkrývající
pův. pásek v presbytáři

Odstraněné váp. nátěry a mal. hlinky z štukového pletence. Původní nátěr bílý.

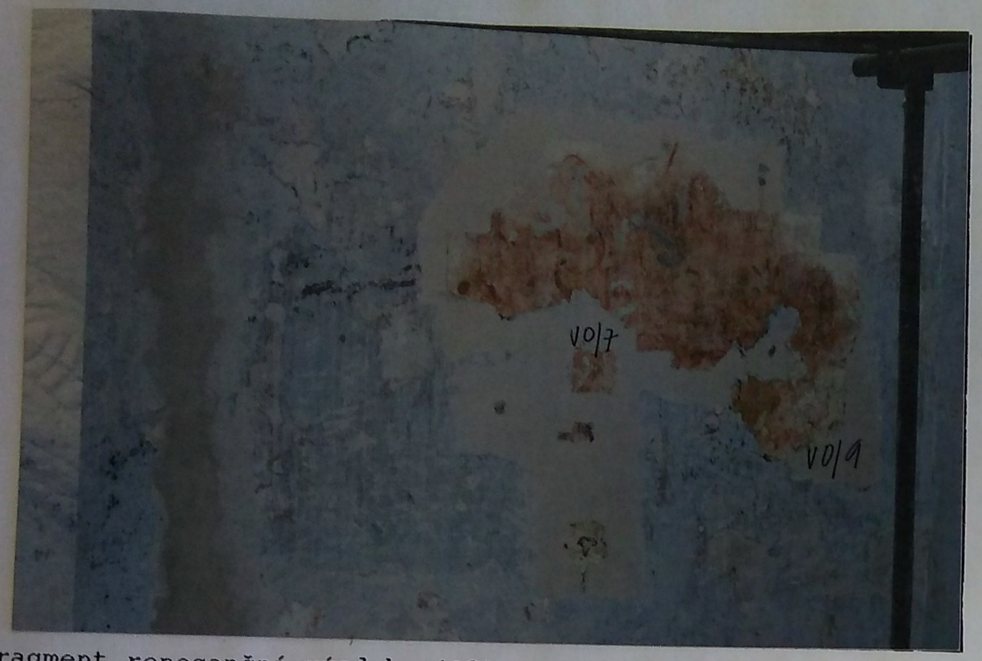

Fragment renesanční výzdoby (S2) provedený přímo na kletovanou omítku červenou rudkou (kombinace kresby štětcem a rudkou).

Fragment renesanční výzdoby (S2)

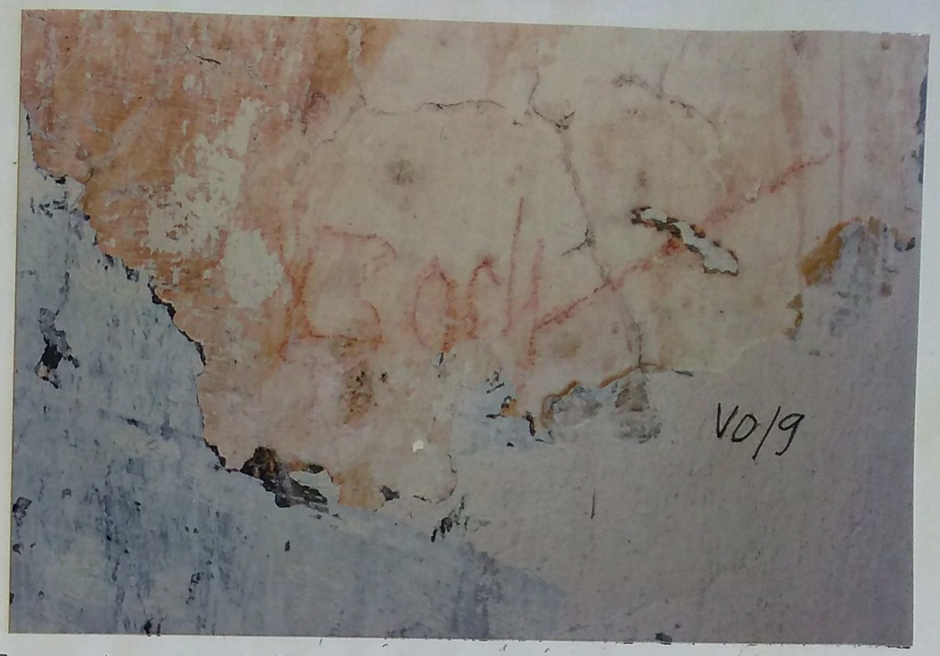

Fragment renesanční výzdoby na čelní stěně u vítězného oblouku (S2), detail písma

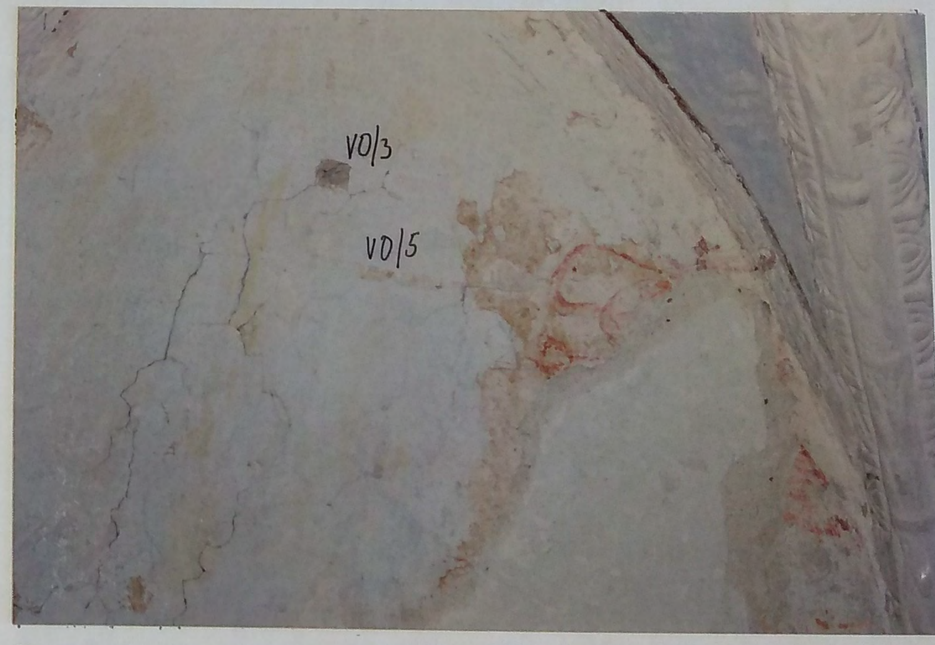

Fragment ren.výzdoby na čelní stěně u vítězného oblouku (S1)

Fragment renesanční výzdoby (S2)

Fragment renesanční výzdoby (S2).

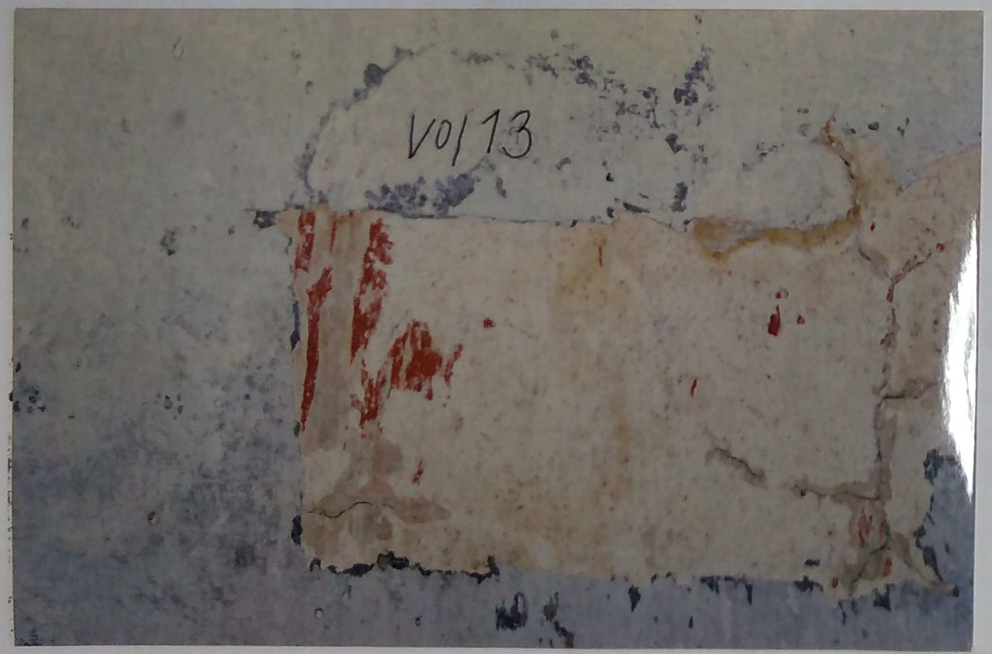

Fragment renesanční výzdoby (S2)

Grafické zpracování renesanční výzdoby

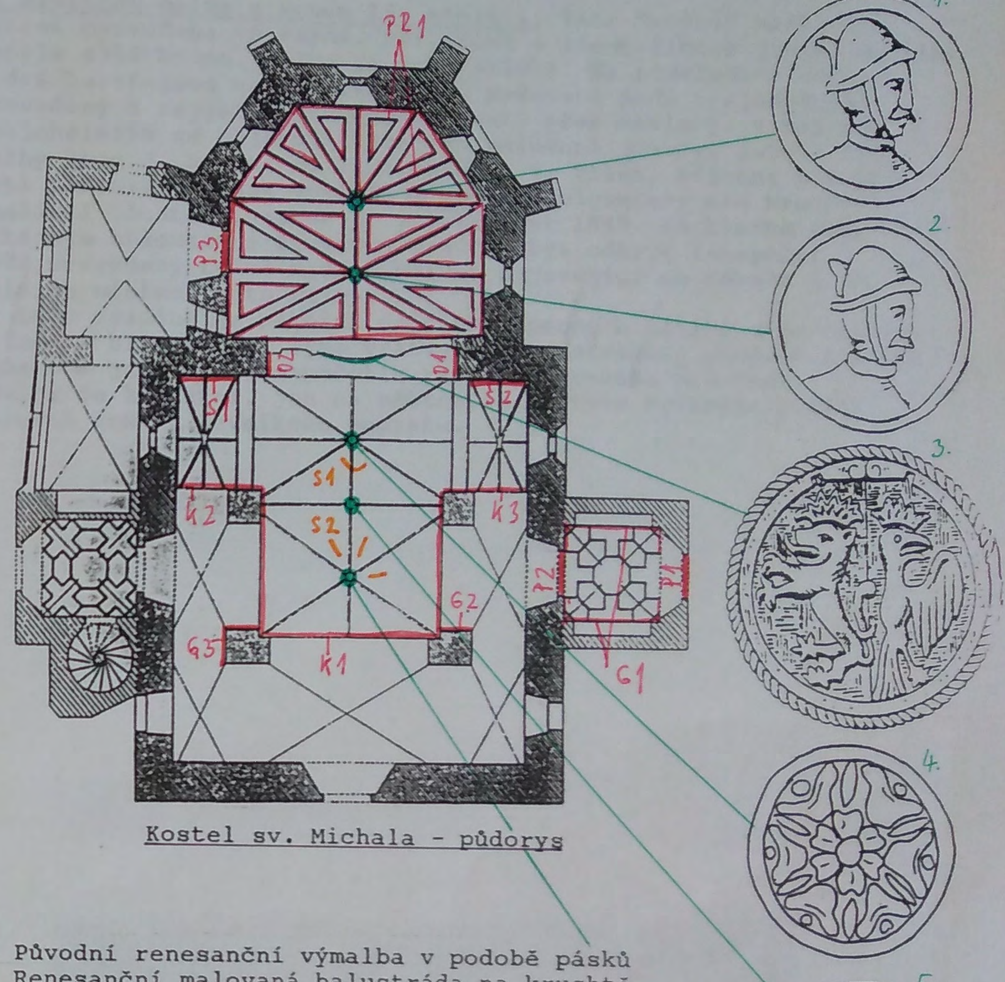

Kostel sv. Michala - půdorys

PR 1 Původní renesanční výmalba v podobě pásků
K 1,2,3 Renesanční malovaná balustráda na kruchtě
S 2 Signatura: J. Springer, V. Víšek a J. Jiroušek
Ústí nad Orlicí 1890
S 1,2 Fragmenty renesanční malby
P 1,2,3 Původní polychromované portály
S 1 Letopočet 1570
O 1,2 Původní červené pásky na truimfálním oblouku

Svorníky: 1. a 2. jemný pískovec, v původní podobě bez polychromie
3.,5. štuk,v původní podobě bez polychromie
4. štuk, původní renesanční polychromie
6. ?

2. Nástěnná malba z konce 19. století. Tato "modrá" malba je patrně provedena ve vápně. Přítmnost a identifikace jiného pojidla nebyla zjišťována. Malba je dokorativní. Na podkladové světle modré barvě jsou na prsách klenby malované šedé trojúhelníky, provedený s největší pravděpodobností přes šablony. V rozích trojúhelníků se objevují ilusivně malované dekory. Autoři této malby jsou J. Springer, J.Jiroušek a V. Víšek. Všichni patrně z Ústí nad Orlicí, jak dokládají odkryté signatury nad kruchtou. Součástí těchto signatur je i letopočet 1890. Na klenbě mezi vítězným obloukem a štukovou rozetou byl odkryt letopočet 1570,provedený tmavě modrou barvou objevující se rovněž i na dalších místech této malby.
Na této výzdobě je několik dalších vápenných nátěrů a malířských hlinek v bílé barvě. Tyto vrstvy byly odstraněny poměrně šetrným způsobem ještě před započetím restaurátorského průzkumu.
Malba je intaktní, jen na některých místech vykazuje ztráty barevné vrstvy nevelkého rozsahu.

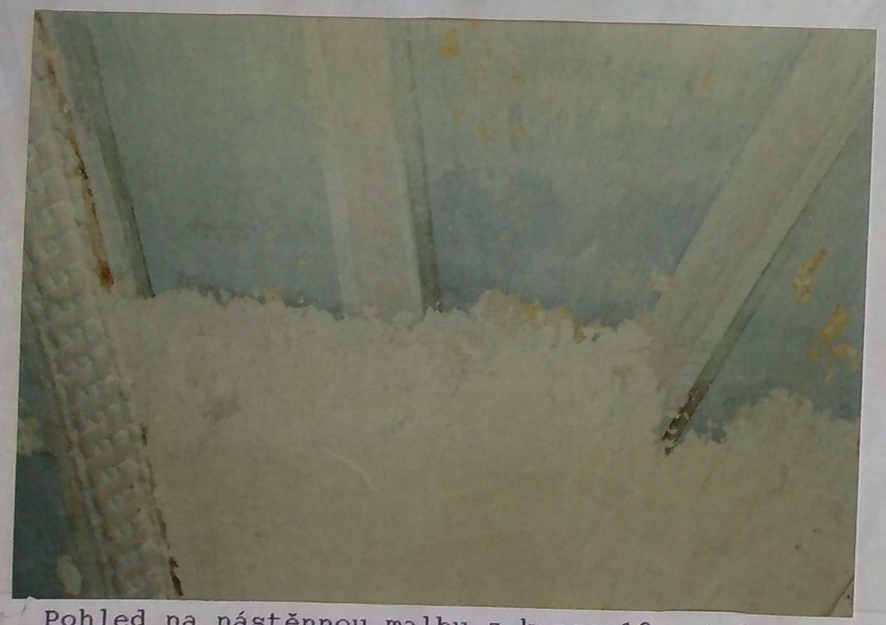

Pohled na nástěnnou malbu z konce 19. století.

Detail poškozené barevné vrstvy

Odkrytý letopočet 1570 na nást. malbě z konce 19. st.

Pohled na signatury

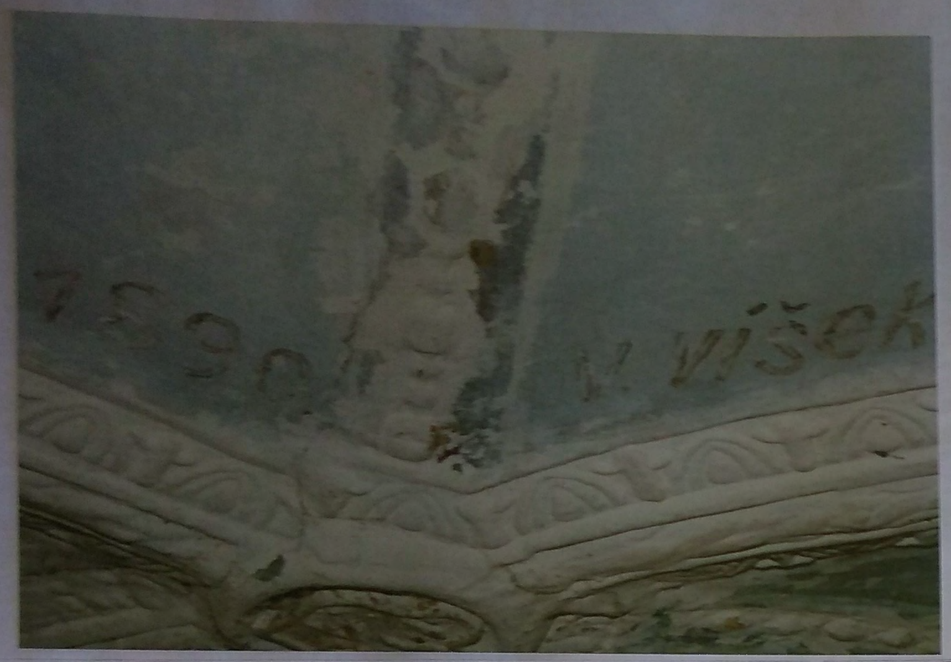

Odkryté signatury nad kruchtou

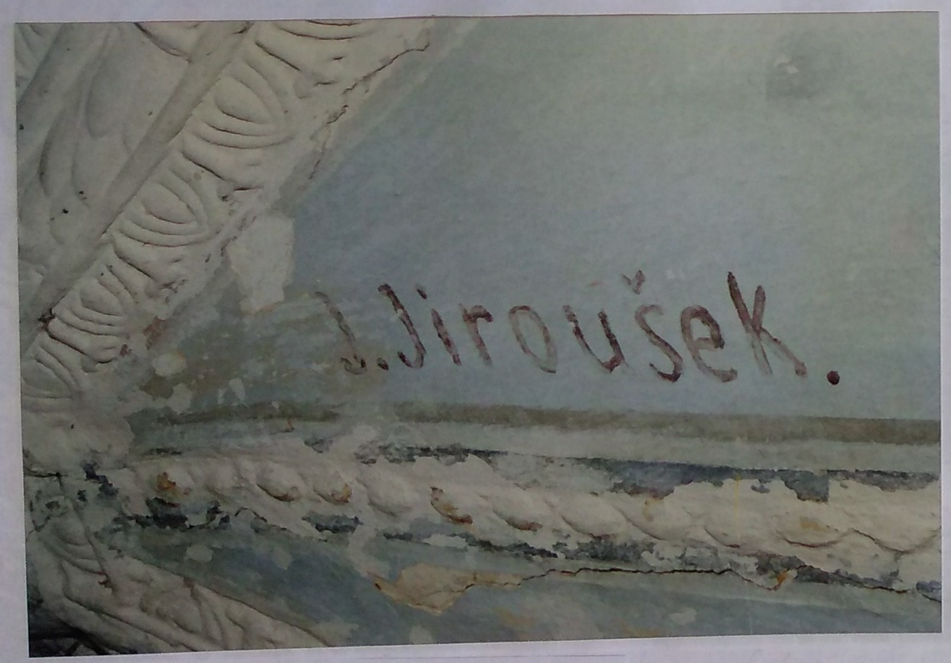

Detail signatury

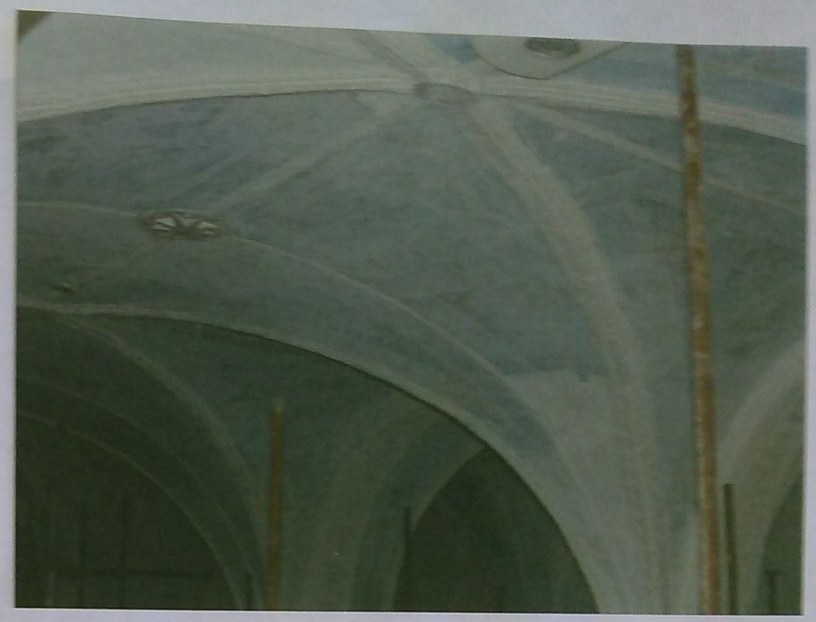

Pohled na nástěnnou malbu z konce 19. století.

Detail poškozené barevné vrstvy

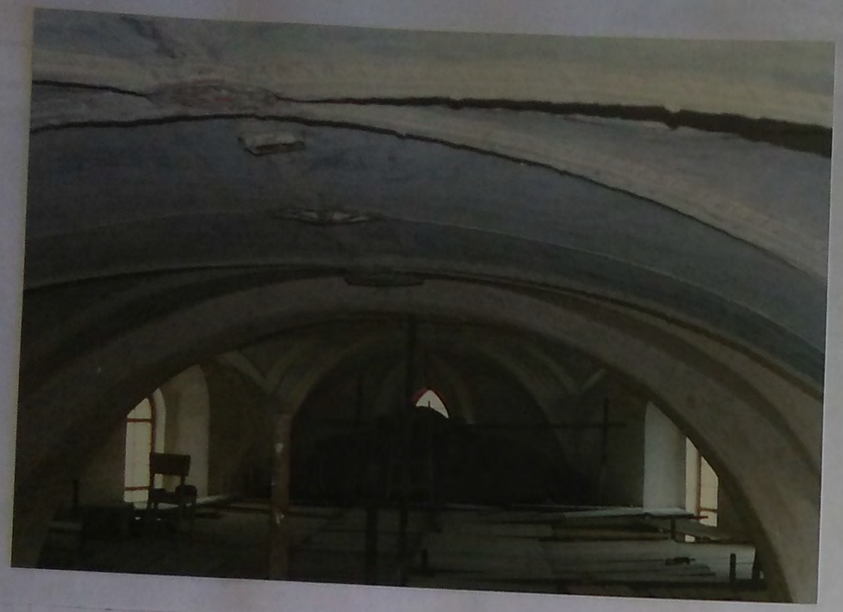

Pohled do interiéru kostela sv. Michala

Presbytář kostela - ilusivní dekor

3. Pozdější malby patrně z počátku 20. století. Jejich počet nebyl identifikován, jelikož z větší míry byly odstraněny již před započetím restaurátorského průzkumu. Šlo patrně o šedé kvádrování nevalné úrovně a další malby na podobné úrovni.

Dekorativní malba provedená v kombinaci zlacení a okrové barvy

C. ŠTUKOVÁ VÝZDOBA

Štukovou výzdobou jsou pokryty plochy a hrany klenby. Hrany klenby jsou přepásány vavřínem, který je po obou stranách lemovaný vejcovcem. Ve vrcholu kleneb jsou splétané řeménky, v lodi je někde perlovec. Prsa klenby pokrývají trojúhelníky s řemenkovitým ornamentem. Klenba je cihlová 8 m vysoká, plochá bez žeber. Nad okny tvoří ploché lunety. Její cípy se sbíhají na štukové masky (andílčí hlavy, zvířecí a lidské masky). Štukové jsou dále pásy kleneb postranních lodí, vítězný oblouk, masky vousáčů a lva(v rozích u triufálního oblouku.) Hrany triumfálního oblouku jsou provázeny torem, plocha pásů je kazetována. Kazety tvoří rámce z řeménků nebo vejcovce, v kterým je uprostřed rozeta.

Ve štuku jsou provedeny tři falešné svorníky v hlavní lodi (rozeta, osmicípá hvězda a poslední svorník nad kruchtou), městský znak v medailonu ve vrcholu triumfálního oblouku. Šířka oblouku je 110 cm a oblouk je v náběhu ořímsován. Na severní římse je štuková okřídlená maska a dva hadi, na jižní římse jsou štukové voluty a dvě masky.

Štuk je proveden v několika vrstvách, od nejhrubšího štuku až po velmi jemnou a utaženou vrchní vrstvu.

Štuková výzdoba ve svém provedení nepřesahuje řemeslnou úroveň.

D. POLYCHROMIE ŠTUKOVÉ VÝZDOBY

Polychromie na štuku je mimo městského znaku omezená pouze na jednu barevnou kvalitu (pálený okr jako u nást. malby). Tento okr je kombinován s bílou, resp. vápnem. Tato polychromie byla prokázána pouze na severní a jižní římse vítězného oblouku (okřídlená maska a dva hadi a štukové voluty a dvě masky).

Na této původní barevné úpravě se nachází větší množství vápenných nátěrů a malířských hlinek z pozdějších úprav. Síla těchto nátěrů zastírá do velké míry původní reliéf štukové výzdoby.

Na městském znaku ve vrcholu triumfálního oblouku byla prokázána původní polychromie. Ta byly dvakrát pozměněna (přemalována).

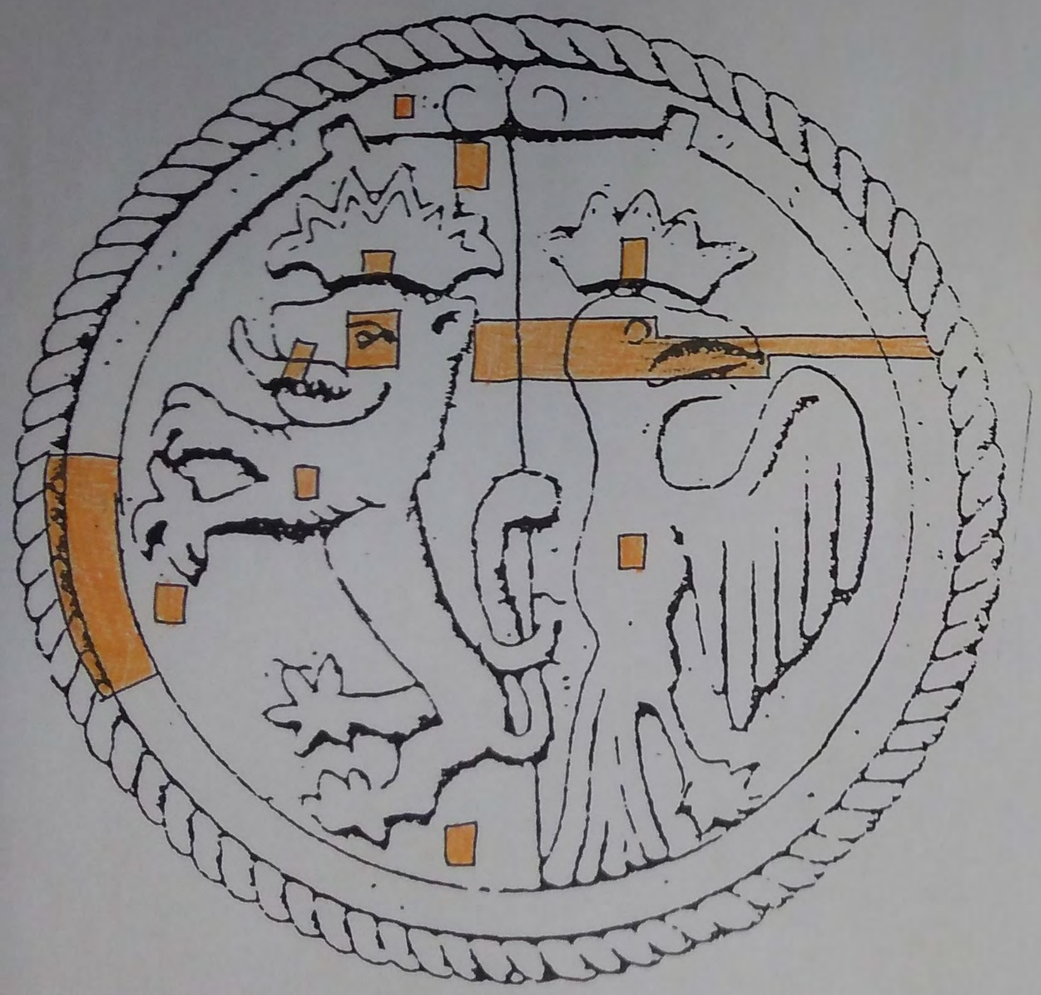

Lokalizace sond

Na městském znaku byly stratigrafickým průzkumem identifikovány tři barevné povrchové úpravy.

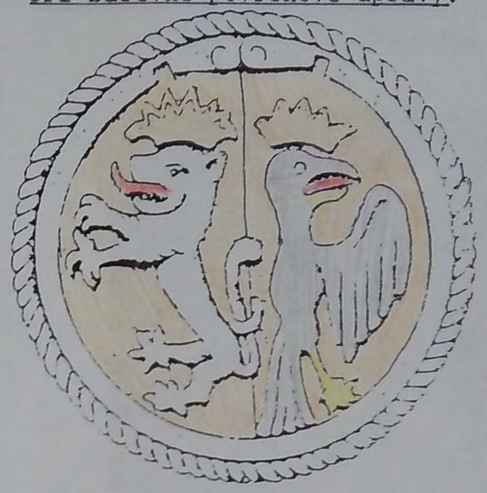

1. Barevná povrchová úprava na štukovém reliéfu jako první. Tuto polychromii je možno považovat za původní.

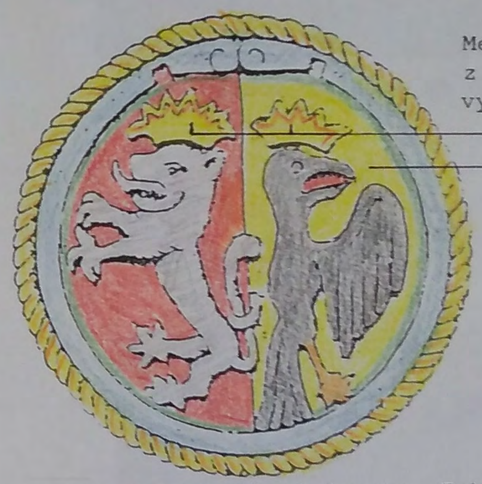

Mezi původní polychromií a polychromií z konce 19. století se vyskytuje několik vápenných nátěrů.

2. Barevná povrchová úprava. Tato polychromie souvisí s celkovou malířskou výzdobou interiéru z konce 19. století. Barevná vrstva je ve velmi dobrém stavu a nevykazuje ztráty.

3. Barevná povrchová úprava. Patrně z počátku 20. století. Je provedena malířskými hlinkami, v současné době značně zdegradovanými.

Sondážní průzkum na městském znaku

3. povrch. v.ú.

2. barevná povrch. úprava

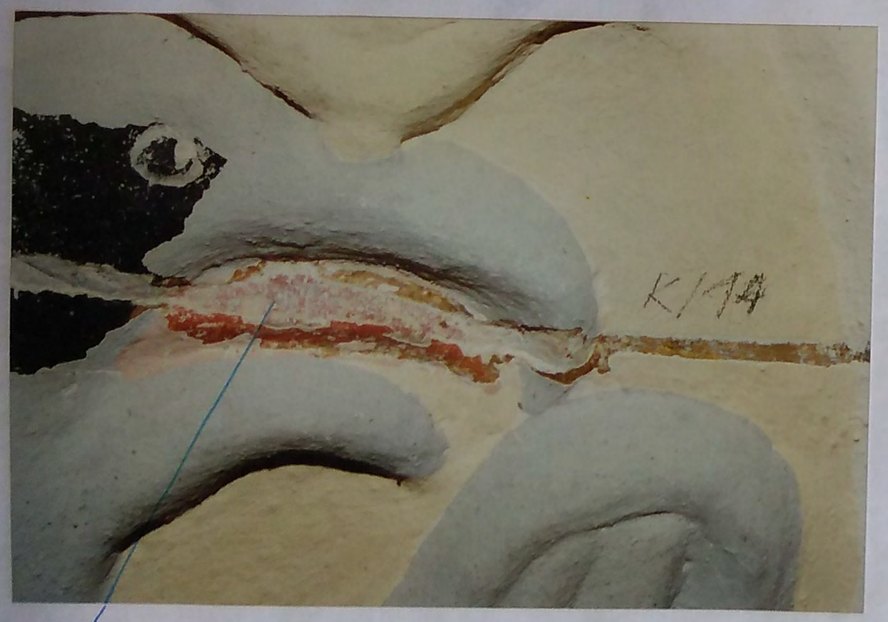

Stratigrafie barevných vrstev

1. barevná povrch. úprava

Loď kostela, barevná povrchová úprava související malířskou výzdobou z konce 19. století. Původní polychromii stratigrafický průzkum neprokázal

Loď kostela, barevná povrchová úprava související s celkovou mal. výzdobou z konce 19. st. Původní polychromii stratigrafický průzkum neprokázal.

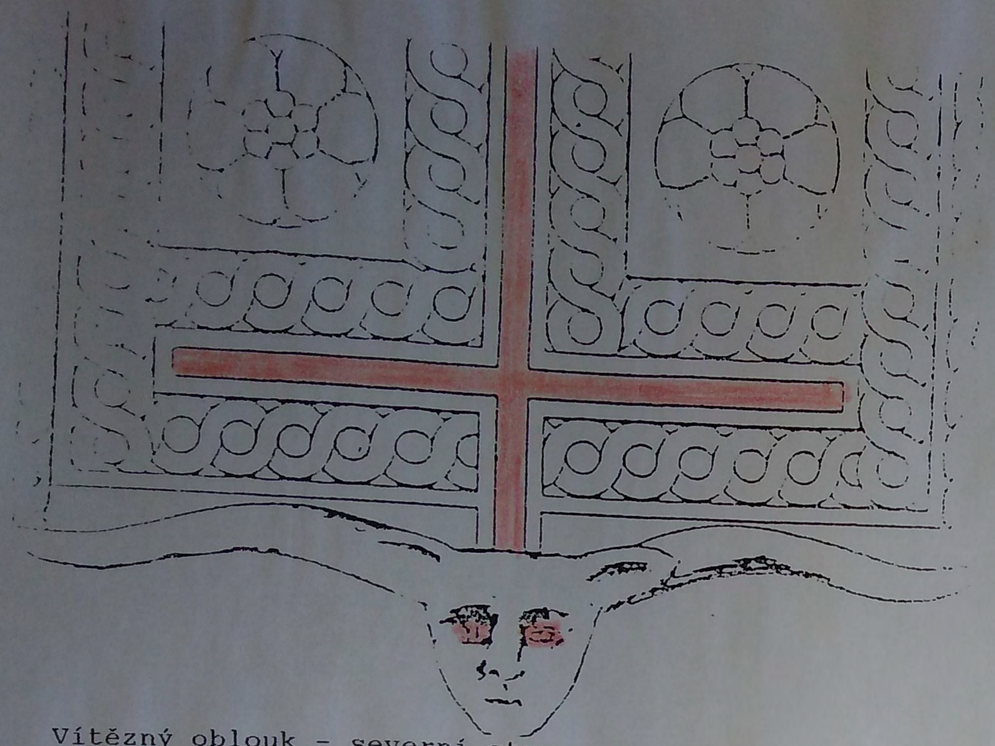

Vítězný oblouk - severní strana, štuková maska s původní polychromií.

Presbytář kostela, štuková maska, sondážní průzkum neprokázal původní ani jinou barevnou úpravu

Vítězný oblouk - jižní strana, detail polychromované masky (pusa, nos, oko)

Vítězný oblouk - jižní strana, štuková výzdoba (dvě masky a dvě voluty)? Sondážní průzkum prokázal původní barevnost.

Vítězný oblouk - jižní strana, štuková výzdoba (dvě masky a dvě voluty). Sondážní průzkum prokázal původní barevnost.

Presbytář kostela, štuková výzdoba, sondy neprokázaly původní ani jinou polychromii

Presbytář, andílčí hlavy
Stratigrafický průzkum neprokázal původní ani jinou barevnou povrchovou úpravu

Restaurátorský průzkum v kostele sv. ~~Jakuba~~ Michala v Poličce

Investor: Farní římskokatolický úřad Polička

Zhotovitel: Nadace Paseka, Jiráskova 3, Litomyšl

Restaurátoři: Hana Bělinová, Karel Švuger, David Zeman

Průzkum proveden : Červen 1997

Zpráva obsahuje: 39 fotografií

E. KAMENNÁ VÝZDOBA

Jde především o poprsí dvou lovců na falešných svornících v kněžišti. Tyto reliéfy jsou provedeny z velmi jemného pískovce. Sondážním a stratigrafickým průzkumem nebyla prokázána žádná původní polychromie. Na svorníku nad kruchtou nebyla provedena strafigrafie a nebyl určen materiál.Překážkou k provedení těchto prací je umístění oltáře a konstrukce lešení.

Na hrotitém, plošně profilovaném portálu (na severu - vchod do sakristie) byla sondážním a stratigrafickým průzkumem prokázána původní polychromie červené barvy. Je pravděpodobné, že barevný nátěr byl proveden páleným okrem.

Tato polychromie byla prokázána i na dalších dvou portálech.

Presbytář kostela, poprsí lovce z jemného pískovce, sondy neprokázaly původní ani jonou polychromii

Příloha č.1 ke smlouvě o dílo č. 2/20/97/N

Zápis z prohlídky kostela sv. Michaela v Poličce ze dne 5.5.1997

Přítomní na místě shlédli rozpracovaný restaurátorský průzkum maleb interiéru kostela. Byli seznámeni restaurátorem panem Davidem Zemanem a restaurátorkou Hanou Bilinovou s nálezovými skutečnostmi.

V interiéru jsou dochované původní renesanční omítky. Průzkum byl zaměřen na stratigrafii a identifikaci omítkových a berevných vrstev. Na kruchtě byla odkryta původní renesanční malovaná balustráda. Tato malba je provedena ve vápně, patrně pálenými okry. Touto technikou jsou rovněž provedeny pásky kolem štukové výzdoby, která je v klenbě lodi a presbytáře. Stratigrefický průzkum na svorníkách prokázal původní barevnost. Na čelních stěnách vedle vítězného oblouku byly odkryty dva původní fragmenty renesanční ~~malby~~ zřejmě nefigurální malby. Na více místech byly nalezeny renesanční grafity. Původní polychromie byla také prokázána na třech kamenných portálech. Na původní renesanční vrstvě se nachází několik vápenných nátěrů. V 1.pol. 19.století byla klenba vymalována bleděmodrými poli s šedým rámováním. Malbou byly opatřeny rovněž štukové prvky. V několika polích je zachován dekor. Na této výzdobě je několik dalších vápenných nátěrů a malířských hlinek, v bílé barvě. Tyto vrstvy byly částečně odstraněny šetrným způsobem ještě před zahájením restaurátorského průzkumu.

Přítomní se shodují na následujícím postupu prací v interiéru kostela. PÚ Pardubice vydá v nejbližší době závazné stanovisko k rekonstukci výmalby kostela a zašle jej v kopiích DÚ Polička a Restaurátorské škole v Litomyšli. Na základě dnešní prohlídky je možno pokračovat v započatých pracech pod odborným dohledem restaurátorů. Přítomní se dohodli na následujícím kompromisním řešení; které je v souladu s zásadami památkové péče:

1. Bude dokončen restaurátorský průzkum, jehož výsledky budou poskytnuty PÚ Pardubice a DÚ Polička.

2. Bude dokončeno odstranění vrchních zdegradovaných vrstev vápna po malbu z 19. stol. Erb na klenbě a falešné svorníky a ostatní štukové prvky budou ponechány ve stavu, který určí restaurátoři na základě dokončeného průzkumu.

3. PÚ Pardubice pořídí fotodokumentaci odkryté malby z 19.stol.

4. Odkryté malby budou fixovány a poté zabíleny hlinkou.

5. Přítomní navrhují, aby na tuto hlinkovou výmalbu byly opakovány restaurátorským průzkumem doložené červené linky, které rámovaly štukové pásy klenebních polí. Tím by se tato úprava přiblí-

Přítomní:

Za PÚ Pardubice Petr Kočí ihspektor pro okres Svitavy

Restaurátorská škola Litomyšl: Jiří Kaše

Jiří Látal

Restaurátoři: Hana Bělinová

David Zeman

Za farnost: Ing. Petr Šafář

Rudolf Zahálka, děkaň

ŘÍMSKOKATOLICKÁ FARNOST DĚKANSKÝ ÚŘAD POLIČKA

Svitli: 1.2

Koncept návrhu na restaurování a presentaci interiéru kostela sv. Michala v Poličce.

Návrh na restaurování vychází z doloženého restaurátorského průzkumu provedeného v květnu roku 1997.
Všechny návrhy směřují k presentaci původní malířské výzdoby.

1. Odkrýt a restaurovat malovanou balustrádu na kruchtě. Odsekat spáru vzniklou při zavedení nové elektroinstalace a nově vytmelit. Omítka by měla být vápenná a povrchová úprava by měla být v souladu s výtvarným slohem a to jak výběrem materiálu, tak způsobem jejího vytváření. Na nové tmely provést rekonstrukce.

2. Odkrýt vápenné nátěry a malířské hlinky z kamenných svorníků (poprsí lovců v presbytáři).

3. Odkrýt pozdější polychromie na městském znaku a presentovat tak polychromii původní. Při odkrývání je nutné stratografickým průzkumem doloženou polychromii sledovat a ověřovat.

4. Odstranit polychromii z konce 19. století ze zbývajících svorníků)Osmicípá hvězda a rozeta). Pod touto polychromií však stratigrafickým průzkumem žádná jiná polychromie prokázána nebyla.

5. Odstranit všechny pozdější vrstvy ze štukových hlavic a restaurovat pův. polychromii u těch hlavic, kde byla stratigrafickým průzkumem prokázána.

6. Nástěnnou malbu z konce 19. stletí zabílit (toto rozhodnutí pochází z kontrolního dne, kterého se zúčastnil zástupce PÚ v Pardubicích)

7. Na tomto vápenném nátěru opakovat restaurátorským průzkumem doloženou původní malířskou výzdobu (červené pásky lemující hrany a prsa klenby). Tímto kompromisem je možné se přiblížit k původnímu výtvarnému smyslu interiéru.

8. Dootkrýt fragment ren. malby na čelních stěnách vedle vítězného oblouku. Dootkrýt celou plochu tak, aby i odkrytá renesanční omítka bez malby tvořila součást zrestaurované malby.

9. Odkrýt váp. nátěry a mal. hlinky z portálů, na nichž byla prokázána pův. polychromie.

Před započetím restaurátorských prací budou vypracovány podrobné návrhy na restaurování včetně uvedení materiálů a způsobem aplikace.

V Litomyšli dne 10. května 1997

Restaurátoři: Hana Bělinová Hana Bělinová
Karel Švuger Karel Švuger
David Zeman David Zeman

Konzultace: Ak. mal. a restaurátor Jiří Látal
Mgr. Jiří Kaše - historik umění